

บทที่ 4

บุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ

ในบทนี้เป็นการนำเสนอความเป็นมาของบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ สาเหตุของการเป็นบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ บริบทต่างๆ ของอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายให้สิทธิ (คืนสิทธิ) ขึ้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขไปปฏิบัติ เพื่อที่จะได้ทราบถึงลักษณะของบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ พื้นที่ ข้อจำกัด และปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงนโยบายของบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ

4.1 ความเป็นมาของบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิในอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

บุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ เป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยไม่ได้มีสัญชาติไทยหรือเป็นคนไทย เนื่องจากบุคคลเหล่านี้มีความจำเป็นต้องจากบ้านเกิดเมืองนอนของตนมา โดยจังหวัดเลยเป็นจังหวัดที่มีพรมแดนติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งทั้งสองประเทศต่างมีความสัมพันธ์เป็นเสมือนบ้านพี่เมืองน้อง การมีอาณาเขตติดต่อกันส่งผลให้มีการไปมาหาสู่กันเรื่อยมา ในอดีตการกำหนดดินแดนระหว่างประเทศยังไม่มี ความชัดเจน การไปมาหาสู่กันก็เป็นเรื่องง่ายจนทำให้เกิดลูกเกิดหลานขึ้นมาระหว่างคนไทยและคนลาว การแจ้งเกิดหรือการจดทะเบียนสมรสกันก็มีน้อย เนื่องจาก การเดินทางเข้าไปยังอำเภอมีระยะทางที่ไกลและยากลำบาก ประกอบกับฐานะของคนแถบนั้นที่มีรายได้น้อย ทำให้ลูกหลานที่ออกมาต่างไม่ได้รับการลงทะเบียนเป็นประชาชนของชาติใด

ในยุคล่าอาณานิคมของชาติตะวันตกส่งผลให้ประเทศไทยสูญเสียดินแดนเป็นจำนวนมาก อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลยก็เช่นกันที่เป็นที่ต้องการของประเทศฝรั่งเศส ทำให้ทั้งคนไทยและคนลาวที่เป็นพี่น้องกันเกิดความหวาดกลัว ได้ทำการอพยพเข้ามาอยู่อำเภอด่านซ้ายและกระจายไปยังตำบลต่างๆ ในอำเภอด่านซ้าย จนกระทั่งประเทศไทยได้ทำการเจรจากับประเทศฝรั่งเศสจนต้องเสียดินแดนมณฑลเขมร (ศรีโสภณ

พระตะบอง และเสียมเรียม) เพื่อแลกกลับด่านซ้ายและตราด (เอกสารประกอบ โครงการสื่อสุขภาพเพื่อกลุ่มคนเฉพาะ กรณีคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติอำเภอด่านซ้าย, 2549)

อีกทั้งสาเหตุการเป็นบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธินั้นมิสาเหตุมาจากเหตุการณ์สงครามมหาเอเชียบูรพา (ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2: 2484) ไทยเกิดกรณีพิพาทกับฝรั่งเศส เรื่องชายแดนริมฝั่งแม่น้ำโขง รวมไปถึงการอพยพหนีภัยการเมือง เมื่อครั้งราชอาณาจักรลาวเกิดความวุ่นวายต่อสู้กันในประเทศ ประมาณปี พ.ศ.2503 เป็นต้นมา และเมื่อปี พ.ศ.2518 ได้สถาปนาประเทศใหม่เป็น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (เอกสารประกอบ โครงการสื่อสุขภาพเพื่อกลุ่มคนเฉพาะ กรณีคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติอำเภอด่านซ้าย, 2549)

การอพยพของชาวลาวในปี พ.ศ. 2518 หลังจากที่กองกำลังคอมมิวนิสต์ประเทศลาว ยึดอำนาจจากรัฐบาลลาวได้ และเข้าปกครองประเทศลาวแล้ว ชาวลาวจำนวนหนึ่งได้อพยพ หนีข้ามแม่น้ำโขงมายังประเทศไทย และศูนย์อพยพบ้านวินัย อำเภอปากชม จังหวัดเลย ได้เปิดในปีเดียวกัน เพื่อรองรับผู้อพยพจากประเทศลาว และ 3 ปีต่อมา ผู้อพยพจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเป็นประวัติการณ์ นับตั้งแต่มีการอพยพมาเพราะเหตุว่าได้เกิดความกันดารแห้งแล้งที่รุนแรงมากในประเทศลาวและขณะเดียวกันความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชนก็ไม่สามารถแก้ไขด้วยระบบเศรษฐกิจใหม่ของประเทศด้วยเช่นกัน (มูลนิธิเมตตาธรรม, 2554: ระบบออนไลน์) ส่งผลให้มีผู้อพยพชาวลาวเข้ามายังจังหวัดเลยจำนวนมาก

ถึงแม้ว่าจังหวัดเลยมีการจัดตั้งศูนย์อพยพบ้านวินัย แต่ผู้อพยพจำนวนมากก็ไม่ได้เข้าไปอาศัยอยู่ในศูนย์อพยพเหล่านั้น เนื่องจากในศูนย์อพยพมีความแออัดและความไม่สะดวกสบาย อีกทั้งผู้อพยพต้องการอาศัยอยู่กับคนรู้จักหรือญาติพี่น้องที่เป็นบุคคลสัญชาติไทย และศูนย์อพยพมีความห่างไกลจากอำเภอชายแดนของแต่ละอำเภอหลายกิโลเมตร ทำให้ผู้อพยพชาวลาวบางส่วนมีการตั้งรกรากอยู่ที่ชายแดนของอำเภอต่างๆ ซึ่งมีส่วนติดต่อกับประเทศลาว จนกระทั่งปัจจุบันผู้อพยพชาวลาวที่อพยพมาอยู่ฝั่งแผ่นดินไทยก็ได้มีความกลมกลืนกันกับประเทศไทย เนื่องจากภาคอีสานมีวัฒนธรรม ความเชื่อ และประเพณีที่ใกล้เคียงกับประเทศลาว

หลังจากการเจรจาแลกดินแดนกับประเทศฝรั่งเศสเรียบร้อยแล้วทั้งคนไทยและคนลาวต่างก็ย้ายกลับถิ่นของตนเอง แต่บางส่วนก็ยังคงอาศัยอยู่ในอำเภอด่านซ้าย และบางส่วนก็ย้ายไปอยู่แถบชายแดนเพื่อที่จะได้

ติดต่อกับเพื่อนบ้านได้ง่าย หรือบางคนที่มีครอบครัวอยู่ที่ประเทศไทยก็ไม่กลับคืนสู่ประเทศที่เข้ามา เพราะต้องการอยู่กับครอบครัว เป็นผลให้กลายเป็นบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ และรวมไปถึงลูกที่เกิดขึ้นมาด้วย บางคนก็ตีแม่เป็นคนไทยทำให้ลูกได้สิทธิในการพิสูจน์สัญชาติได้ง่าย แต่บางคนกลับโชค ร้ายที่พ่อเป็นคนไทยและไม่ได้จดทะเบียนกับแม่ส่งผลให้ตกเป็นบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ เนื่องจากไม่มีจุดเกาะเกี่ยวที่สามารถแสดงถึงตัวตนได้ (เอกสารประกอบ โครงการสื่อสุขภาพเพื่อกลุ่มคน เฉพาะ กรณีคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติอำเภอด่านซ้าย, 2549)

4.2 สาเหตุของการเป็นผู้ที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ ในอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

สาเหตุของการเป็นผู้ที่มีปัญหาสถานะและสิทธิในอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย จากการที่ได้ทำการสนทนากลุ่ม แบ่งออกเป็น 3 สาเหตุหลักๆ คือ

4.2.1 ลาวแตก (ลาวปลดปล่อย)

พ.ศ. 2518 กองกำลังคอมมิวนิสต์ประเทศลาว ยึดอำนาจจากรัฐบาลลาวได้ และเข้าปกครองประเทศลาว ทำให้คนลาวเกิดความหวาดกลัวจากภัยของกองกำลังคอมมิวนิสต์ จึงได้อพยพมาอยู่ตามตะเข็บชายแดนของประเทศลาว หรือที่เรียกว่า “บ้านนาข่า ผังลาว” (โดยด่านที่ตรวจคนเข้าเมืองฝั่งไทย คือ บ้านนาข่าเช่นกัน หรือ “บ้านนาข่า ผังไทย”) ซึ่งบ้านนาข่านี้มีลำน้ำเหืองเป็นเขตแดนกัน มีความกว้างเพียงเล็กน้อย สามารถเดินข้ามมาได้ คนลาวจำนวนหนึ่งก็ได้ข้ามมาอยู่ที่ฝั่งไทย บางส่วนได้มีการติดต่อกันไปมาระหว่างสองฝั่งน้ำเหืองทำให้เกิดความรักใคร่ชอบพอกันและได้อาศัยอยู่กันเป็นครอบครัวไม่ได้กลับเข้าประเทศของตนอีกเลย

การไม่กลับไปยังประเทศของตนมีสาเหตุหลักๆ คือ กลัวกลับไปแล้วไม่ได้กลับมายังฝั่งไทยอีก เนื่องจากการกลับไปยังประเทศของตนหรือเมืองที่อยู่ไกลออกไป ก็จะต้องผ่านการตรวจคนเข้าเมือง เมื่อบุคคลดังกล่าวมีครอบครัวที่ประเทศไทยแล้วก็อยากที่จะอยู่ร่วมกันกับครอบครัวของตน แต่บางคนที่อยู่เมืองของประเทศลาวใกล้ๆ ชายแดนก็จะไปยังบ้านเกิดของตนได้ง่าย เพราะการตรวจคนเข้าเมืองไม่มีความเข้ม อีกทั้งยังรู้จักและสนิท

สนมกันด้วย ทำให้ง่ายต่อการเดินทางเข้าออกประเทศ ดังนั้น เมื่อมีครอบครัวแล้วคนลาว ส่วนใหญ่จึงไม่กลับไปยังประเทศของตนเพราะต้องการอยู่กับครอบครัว

4.2.2 เกิดอยู่ในประเทศไทย ไม่ได้ไปแจ้งเกิด

การไม่ได้ไปแจ้งเกิดนั้นมีหลายสาเหตุ ได้แก่ การที่พ่อและแม่เป็นคนลาวแล้วไม่ได้แจ้งเกิดลูกที่เกิด หรือการที่พ่อเป็นคนไทยและแม่เป็นคนลาว โดยที่พ่อไม่ได้จดทะเบียนสมรส และรับรองบุตรที่เกิดจากตนทำให้ลูกที่เกิดมาไม่ได้แจ้งเกิด ส่งผลให้กลายเป็นบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ

สาเหตุที่ส่งผลให้ลูกที่เกิดมากลายเป็นบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิจากการที่ไม่ได้มีการไปแจ้งเกิด เนื่องจากเขตพื้นที่อำเภอด่านซ้ายในเขตพื้นที่ชายแดนที่ติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความห่างไกลจากอำเภอ ประกอบกับการคมนาคมที่มีความยากลำบาก ไม่มีรถโดยสารเข้าออกพื้นที่ เมื่อต้องการเข้าออกพื้นที่ต้องจ้างหรืออาศัยบุคคลที่มีรถยนต์ส่วนบุคคลออกไป อีกทั้งการมีความรู้ไม่มากของบุคคลดังกล่าว ทำให้กลัวการติดต่อทางราชการ เพราะกลัวถูกจับส่งกลับประเทศทำให้ไม่ได้อยู่กับครอบครัว หรือเพราะอายุและคิดว่าบุคคลที่ทำงานราชการนั้นใหญ่โตไม่กล้าพูดคุยด้วยกลัวเขาต่อว่าหรือรังเกียจ เป็นต้น

4.2.3 ข้ามมาทำงานแล้วไม่ได้กลับไป เพราะมีครอบครัวในประเทศไทย

สาเหตุที่สามจะมีความคล้ายคลึงกับสาเหตุแรก แต่สาเหตุแรกเป็นการหนีภัยสงครามและเข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทย แต่สาเหตุที่สามนี้เกิดจากการที่บุคคลผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิเข้ามาทำงานในประเทศไทยในฐานะ “แรงงานต่างด้าว” จนกระทั่งมีครอบครัวที่ประเทศไทยและอยู่ในฐานะ “คนต่างด้าว” เมื่อมีการพิสูจน์จุดเกาะเกี่ยวหรือการเข้ามาในประเทศไทยแล้วทำให้บุคคลเหล่านี้ได้รับสิทธิเป็น “บุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ” ซึ่งบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธินี้มีหลายประเภท (มีรายละเอียดตาม 2.6.1. กลุ่มเป้าหมาย) ซึ่งมีทั้งกลุ่มที่คณะรัฐมนตรีรับรองสถานะให้อาศัยอยู่ถาวร และกลุ่มที่ได้รับการผ่อนผันให้อยู่

ชั่วคราวเพื่อรอกระบวนการแก้ปัญหา ซึ่งบุคคลในกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ได้รับการผ่อนผันให้อยู่ชั่วคราวเพื่อรอกระบวนการแก้ปัญหา เพราะส่วนใหญ่เป็นคนต่างด้าวที่เข้าเมืองมาในลักษณะชั่วคราวหรือเข้าเมืองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพื่อเข้ามาทำงานในพื้นที่ แต่เมื่อมีครอบครัวก็จะเลิกขายแรงงานและอาศัยอยู่กับครอบครัว ทำให้ไม่กลับไปยังประเทศของตนที่จากมา

การอยู่รวมกันของคนจำนวนมากและมีความห่างไกลจากตัวเมือง ทำให้การเข้าถึงของสาธารณสุขประการต่างๆ นั้นมีน้อยและยากลำบาก ด้านสาธารณสุขก็เป็นอีกด้านหนึ่งที่มีความจำเป็นกับบุคคลเหล่านั้น และมีการเข้าถึงน้อย ประกอบกับอาชีพและรายได้ของคนในพื้นที่ไม่เพียงพอต่อการเข้าถึงทางด้านสาธารณสุข เมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยก็ซื้อยามารับประทานเอง เพราะถูกกว่าการไปหาหมอและประหยัดค่าเดินทางไปรักษา ทำให้เกิดการรักษาไม่ตรงโรค ส่งผลให้โรคบางโรคที่เป็นโรคติดต่อเกิดการแพร่ระบาด เช่น โรคไข้หวัดใหญ่ โรคคอตีบ เป็นต้น และที่ผ่านมาก็ได้เกิดการแพร่ขยายของโรคคอตีบที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ซึ่งสถานการณ์โรคคอตีบประเทศไทยใน ณ วันที่ 19 ตุลาคม 2555 พบผู้ป่วยทั้งสิ้น 75 ราย เสียชีวิต 3 ราย (เลย 2 รายเป็นผู้ใหญ่, ยะลา 1 ราย) โดยจังหวัดเลย มีผู้ป่วยสูงสุด 51 ราย รองลงมา เพชรบูรณ์ 13 ราย บัตตานี 5 ราย หนองบัวลำภู 3 ราย ยะลา 2 ราย และเชียงราย 1 ราย ตามลำดับ ดังตารางต่อไปนี้ (งานระบาดวิทยา กลุ่มงานควบคุมโรค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี, 2555: 1-2)

ตารางที่ 4.1 การแสดงจำนวนผู้ป่วยและเสียชีวิตจากโรคคอตีบ (ณ วันที่ 19 ตุลาคม 2555)

จังหวัด	ป่วย	เสียชีวิต
เลย	51	2
เพชรบูรณ์	13	-
บัตตานี	5	-
หนองบัวลำภู	3	-
ยะลา	2	1
เชียงราย	1	-
รวม	75	3

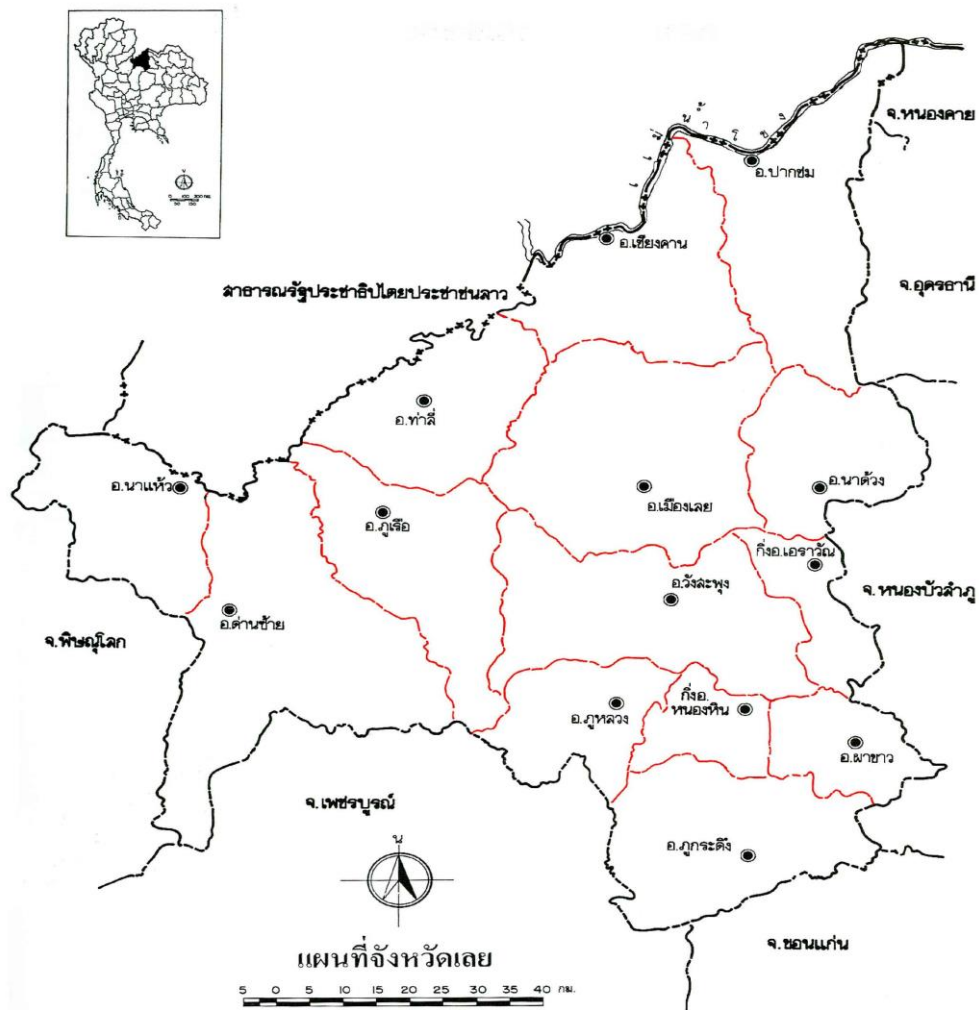
จังหวัดเลยพบการระบาดของโรคคอตีบผู้ป่วยรายแรก ที่อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยที่ทางแพทย์ในพื้นที่ไม่สามารถตรวจพบ เนื่องจากผู้ป่วยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ไปนอนค้างแรมในไร่เพื่อเพาะปลูกข้าวโพด ยากที่จะตรวจพบได้ มาทราบอีกครั้ง ในช่วงเดือนสิงหาคม ซึ่งได้แพร่ระบาดไปทั่วเขตอำเภอด่านซ้าย 9 ใน 10 ตำบล ยกเว้นตำบลนาหอ พบผู้ป่วยรวม 33 ราย เสียชีวิตลง 2 ราย (หนังสือพิมพ์เดลินิวส์, 2555: ระบบออนไลน์) ดังนั้น การเข้าถึงสาธารณสุขจึงเป็นสิ่งสำคัญของการควบคุม ป้องกัน และรักษาโรค

4.3 ลักษณะของพื้นที่

อำเภอด่านซ้าย ตั้งอยู่ในภูมิภาคซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา โดยมีเนื้อที่ทั้งหมด 1,732 ตารางกิโลเมตร มีที่ราบลุ่มแคบๆ ตามสองฝั่งของแม่น้ำหมัน ซึ่งนับจากตัวอำเภอด่านซ้ายไปทางทิศเหนือจนจรดแม่น้ำเหือง ซึ่งเป็นเขตแดนกั้นระหว่างประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับประเทศไทย โดยมีระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร นอกจากนั้นเป็นพื้นที่เป็นภูเขาน้อยใหญ่สลับซับซ้อน และมีเนินดินซึ่งเป็นที่ทำการเกษตรกรรมของประชาชนอยู่เป็นจำนวนมาก โดยมีตัวอำเภอด่านซ้ายอยู่ในที่ราบลุ่มซึ่งล้อมรอบด้วยภูเขาในทุกด้าน อำเภอด่านซ้ายจึงเป็นเสมือนเมืองที่อยู่ในก้นกระทะ ทางสัญจรในการเดินทางจากตำบลและหมู่บ้านที่อยู่รายรอบนอกออกไป เพื่อเดินทางเข้าสู่อำเภอด่านซ้ายจึงไม่ค่อยสะดวก โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ตำบลลือปุม ตำบลกกสะทอน ตำบลวังยาว ตำบลโป่ง ที่มีถนนเชื่อมกันระหว่างหมู่บ้านซึ่งยังคงเป็นถนนดินหรือถนนลูกรัง มีความยากลำบากในการคมนาคม โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน หมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวนี้เสมือนถูกตัดขาดจากโลกภายนอก (สำนักงานจังหวัดเลย, 2547 : ระบบออนไลน์)

อำเภอด่านซ้าย มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศ จังหวัด และอำเภออื่นๆ ดังต่อไปนี้ ;

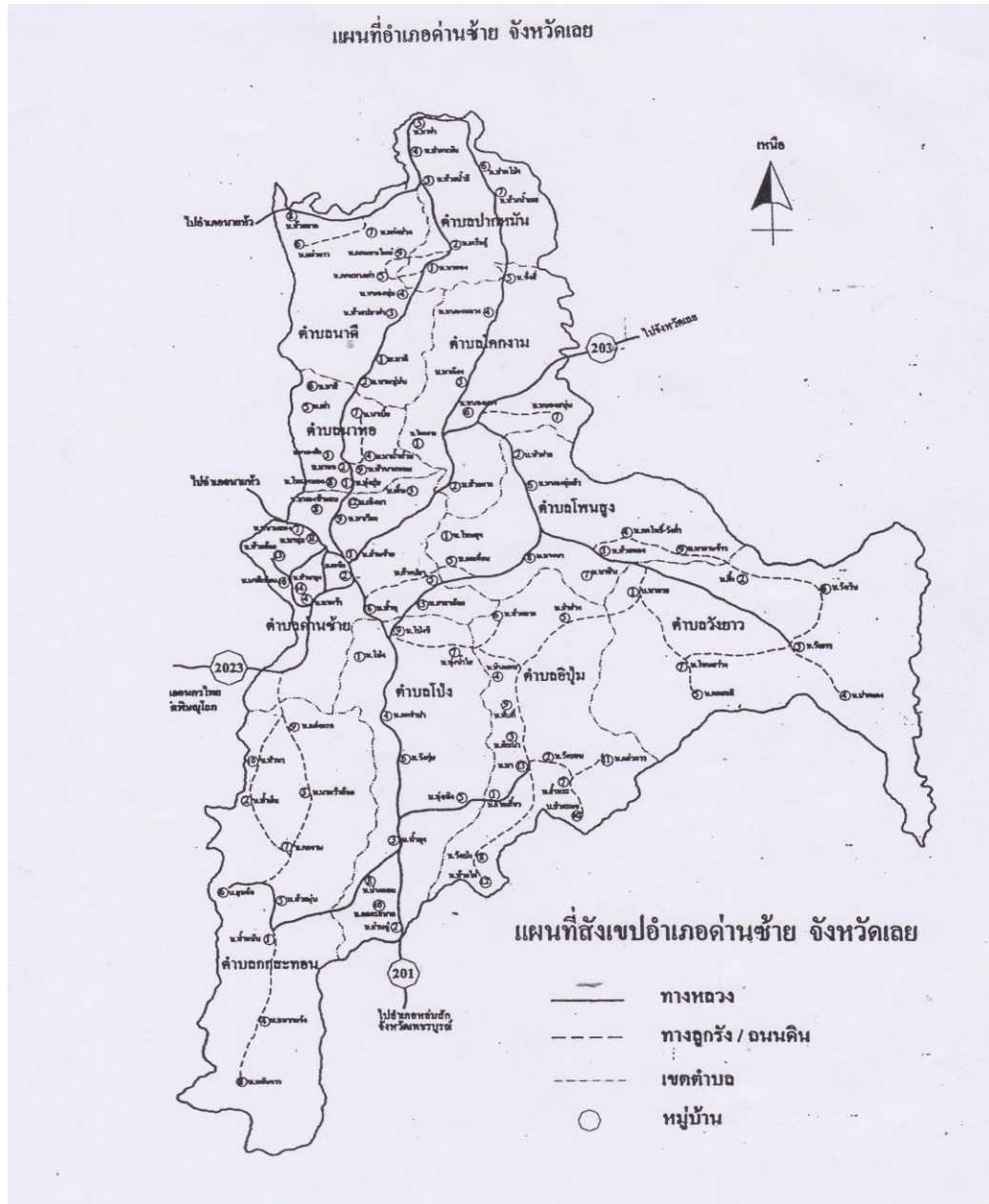
- ทิศเหนือ** ติดกับแขวงไซยบูลี (ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว)
- ทิศตะวันออก** ติดกับอำเภอภูเรือ อำเภอวังสะพุง อำเภอภูหลวง
- ทิศใต้** ติดกับอำเภอหล่มเก่า อำเภอเขาค้อ (จังหวัดเพชรบูรณ์)
อำเภอนครไทย (จังหวัดพิษณุโลก)
- ทิศตะวันตก** ติดกับอำเภอนครไทย (จังหวัดพิษณุโลก) อำเภอนาแห้ว

ภาพที่ 4.1 แผนที่จังหวัดเลย

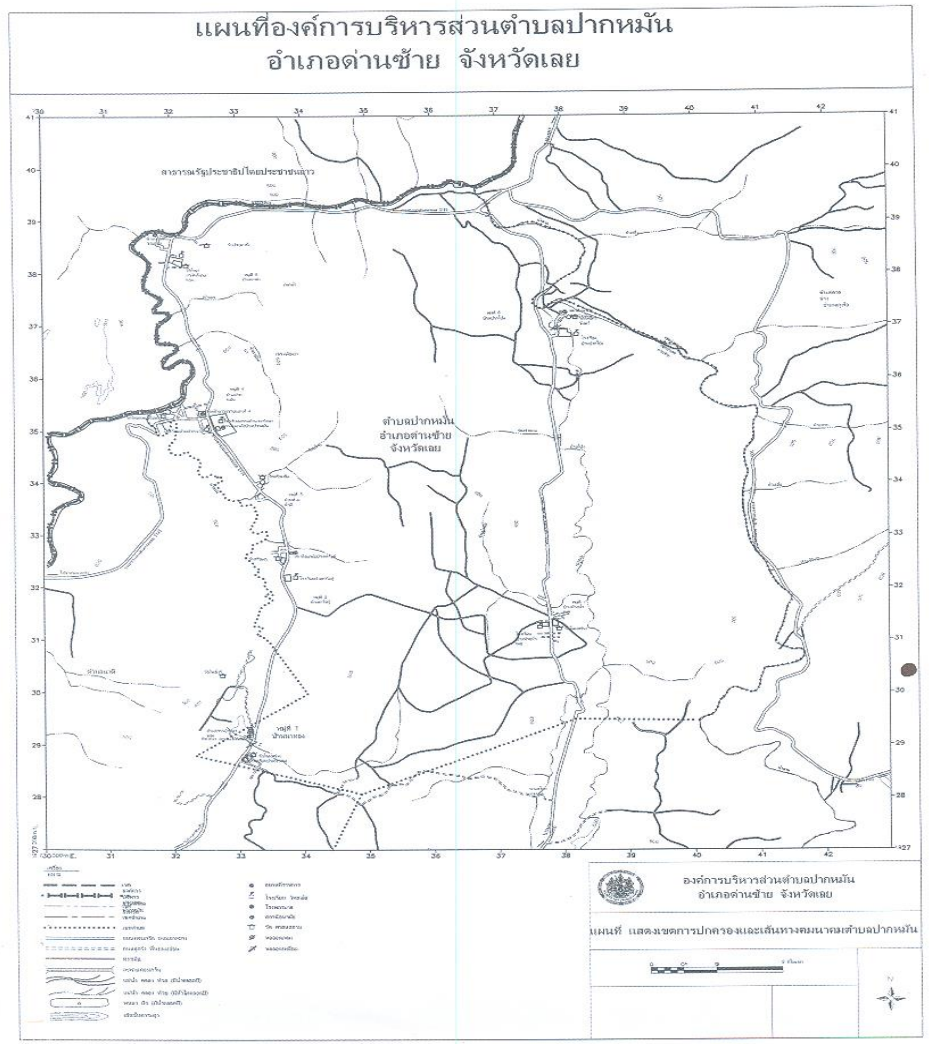
ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2, 2557

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 4.2 แผนที่อำเภอคำชะอี

ที่มา : ที่ว่าการอำเภอคำชะอี จังหวัดเลย, 2557

ภาพที่ 4.3 แผนที่ตำบลปากหมัน

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลปากหมัน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย, 2557

จากแผนที่ข้างต้น แผนที่จังหวัดเลย ได้แสดงภาพรวมของจังหวัดเลย เพื่อให้เห็นว่าอำเภอด่านซ้ายอยู่ส่วนไหนของจังหวัดเลย และมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศลาวอย่างไร ส่วนแผนที่อำเภอด่านซ้ายได้แสดงถึงที่ตั้งทั้ง 10 ตำบล ซึ่ง 4 ตำบลทางทิศเหนือสุดเป็นตำบลที่มีกลุ่มของบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น เพราะมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศลาว ซึ่งมีแม่น้ำเหืองเป็นตัวกั้น โดยแผนที่ตำบลปาก

หมัน เป็นการแสดงอาณาเขตที่ติดต่อกันระหว่างสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และมีด่านพรมแดน
ตั้งที่บ้านนาข่า ตำบลปากหมัน ซึ่งเป็นด่านพรมแดนที่ใช้เดินทางไปมาหาสู่ของประชาชนทั้งสองฝั่ง

การประกอบอาชีพ

เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 85 เป็นพื้นที่ภูเขาสูงและเนินเขา และมีประชากรอาศัยอยู่ในอำเภอ
ด่านซ้าย 51,237 คน (มีนาคม 2557) อัตราส่วนความหนาแน่นของประชากร 29.58 คนต่อตารางกิโลเมตร
ซึ่งมีพื้นที่การปกครอง 10 ตำบล 97 หมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพที่มีความสัมพันธ์กับภูมิ
ประเทศ คือ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมด้วยการทำไร่ ซึ่งได้แก่ไร่ข้าว ไร่ข้าวโพด ไร่จิง ไร่มันสำปะหลัง
เป็นต้น และมีพื้นที่ทำนาข้าวเหนียวเฉพาะพื้นที่ราบลุ่มแคบๆ สองฝั่งแม่น้ำหมัน โดยประชากรชาวอำเภอ
ด่านซ้ายเฉพาะในตัวอำเภอด่านซ้ายประกอบอาชีพค้าขาย

ในการประกอบอาชีพ ชาวอำเภอด่านซ้ายมีปัญหาในการถือครองที่ดิน เพราะพื้นที่กว่าร้อยละ 80 เป็นป่า
สงวนแห่งชาติ ทำให้ประสบปัญหาเรื่องเอกสารสิทธิในการครอบครอง ปัจจุบันพื้นที่ป่าส่วนใหญ่เป็นป่า
เสื่อมโทรม เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ ซึ่งมีการบุกรุกป่าดังกล่าวอย่างกว้างขวาง
แม้ว่าปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวจะมีการประกาศเป็นเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมไปแล้ว แต่ก็มีเพียง
บางส่วนเท่านั้น

สาธารณสุข

สถานบริการสาธารณสุข ประกอบด้วย โรงพยาบาลชุมชน ขนาด 60 เตียง 1 แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริม
สุขภาพตำบล จำนวน 13 แห่ง และคลินิกจำนวน 1 แห่ง

4.4 บริบทต่างๆ

4.4.1 ปัญหาด้านความมั่นคงชายแดน

เนื่องจากอำเภอด่านซ้ายติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีลำน้ำเหือง
เป็นแนวเขตกันโดยเฉพาะพื้นที่บ้านนาข่า หมู่ที่ 5 ตำบลปากหมัน เป็นจุดที่ประชาชนไทย -
ลาว มีการติดต่อกันจึงมีปัญหาได้แก่ ปัญหาการลักลอบนำเข้ายาเสพติดเข้ามาในราชอาณาจักร
ปัญหาการลักลอบหลบหนีเข้าเมือง และปัญหาการลักลอบขโมยรถจักรยานยนต์และสัตว์พาหนะ

ปัญหาการลักลอบหนีเข้าเมือง เป็นปัญหาที่สำคัญที่เกี่ยวข้องในด้านสาธารณสุขอย่างมาก เนื่องจากสาธารณสุขเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับคนทุกคน โดยไม่เกี่ยงชนชาติ เมื่อเกิดการลักลอบหนีเข้าเมืองและมาอาศัยอยู่ในประเทศไทยแล้วเกิดความเจ็บป่วยก็จะต้องใช้บริการทางด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่เป็น ศูนย์กลางของชุมชนที่จะต้องให้บริการแก่คนทุกคน เช่นเดียวกับ อนุสัญญาว่าด้วยการขจัด การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ข้อ 5 (ค) 4) กล่าวเน้นถึงการที่รัฐภาคีจะ “ห้ามและ ขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ และจะประกันสิทธิของทุกคนให้มีความเสมอ ภาครันตามกฎหมายด้านสิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุข การดูแลทางการแพทย์ การ ประกันสังคม และบริการทางสังคม”

4.4.2 ปัญหาด้านการคมนาคม

ปัญหาด้านการคมนาคม มีผลมาจากลักษณะภูมิประเทศของอำเภอด่านซ้าย โดยส่วนใหญ่เป็น พื้นที่ลาดชัน เนื่องจากสภาพของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง ทำให้การเดินทางที่ไม่มีความ สะดวกโดยเฉพาะฤดูฝนเหมือนกับถูกตัดขาดจากโลกภายนอก โดยเฉพาะพื้นที่แถบชายแดน ระหว่างประเทศไทยและลาวยังมีลักษณะในการคมนาคมที่ลำบากมาก คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ จึงไม่ค่อยเดินทางออกนอกพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ ซึ่งมีฐานะทาง เศรษฐกิจที่ไม่ค่อยดี เมื่อเดินทางก็เกิดค่าใช้จ่ายจำนวนมาก อีกทั้งไม่มีรถประจำทางเข้าถึง การ เดินทางเข้ามาในอำเภอหรือจังหวัดจึงต้องอาศัยบุคคลที่มีรถยนต์ส่วนตัว หรือเมื่อมีความ จำเป็นอย่างมากที่ต้องเดินทางเข้ามาในอำเภอหรือจังหวัดก็จะจ้างรถของบุคคลที่มีรถยนต์ ซึ่ง มีค่าใช้จ่ายจำนวนมาก จึงทำให้การใช้บริการด้านสาธารณสุขนั้นอาศัยโรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพตำบลเป็นส่วนใหญ่

อีกทั้งความห่างไกลความเจริญในพื้นที่ตะเข็บชายแดน ก็จะไม่มียุทธศาสตร์เปิดให้บริการ เลย เพราะชุมชนไม่ได้อยู่เป็นกลุ่มก้อน มีการกระจัดกระจายไปยังพื้นที่ต่างๆ เพราะพื้นที่มี ลักษณะเป็นภูเขาสูง และรายได้ของคนในชุมชนมีน้อยเพราะคนในชุมชนส่วนใหญ่ทำอาชีพ เกษตรกร ดังนั้นความเล็งในการที่จะให้บริการของคลินิกเอกชนจึงมีมาก และมีเพียง

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเท่านั้นที่ให้บริการแก่บุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ โดยไม่จำกัดเชื้อชาติ

ความห่างไกลและความไม่สะดวกในการเดินทางเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้การเข้าถึงในด้านสาธารณสุขของผู้มีปัญหาด้านและสิทธิไม่สามารถเข้าถึงบริการในด้านสาธารณสุขได้มากพอ โดยผู้มีปัญหาด้านและสิทธิจะใช้บริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากมีความสะดวกในการเดินทางและประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่าการเดินทางไปยังโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชด่านซ้ายและโรงพยาบาลเลข นอกจากนี้จะมีความเจ็บป่วยอย่างหนักและมีความจำเป็นที่ต้องเข้าไป เช่น การผ่าตัด การคลอดบุตร เป็นต้น

4.4.3 ลักษณะหน่วยงานในพื้นที่

หน่วยงานในพื้นที่ที่ให้บริการทางด้านสาธารณสุขแก่บุคคลผู้มีปัญหาด้านและสิทธิ จะแบ่งออกเป็น 2 หน่วยงานใหญ่ๆ คือ โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชด่านซ้าย ซึ่งเป็นโรงพยาบาลประจำอำเภอ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอีก 13 แห่ง ในอำเภอด่านซ้ายมีทั้งหมด 10 ตำบล โดยจะมี 3 ตำบลที่มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมากกว่า 1 แห่ง ในตำบล คือ ตำบลอีปุมและตำบลกกสะทอน มีจำนวน 2 แห่ง และตำบลปากหมันมีจำนวน 3 แห่ง เนื่องจากเป็นตำบลที่มีการคมนาคมไม่สะดวกและความยากลำบากในการไปมาหาสู่ของคนในตำบล จึงจำเป็นต้องมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมากกว่า 1 แห่งในตำบล เพื่อสะดวกในการใช้บริการ

โดยเฉพาะตำบลปากหมันเป็นตำบลที่อยู่บริเวณตะเข็บชายแดนระหว่างประเทศไทยและลาว ทำให้มีประชากรทั้งบุคคลที่มีสัญชาติไทยและไม่มีสัญชาติไทยจำนวนมาก เพราะเมื่อเกิดปัญหาทางด้านสุขภาพบุคคลทั้งสองกลุ่มต่างเข้าไปใช้บริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ซึ่งเป็นสถานพยาบาลที่ใกล้บ้านและประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางมากที่สุด อีกทั้งโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้บริการแก่บุคคลที่มีทั้งสิทธิและไม่สิทธิในการรักษาฟรี ซึ่งบางคนไม่ทราบถึงสิทธิว่าตนมีสิทธิหรือไม่สิทธิก็สามารถรักษาได้ฟรี ทำให้มีผู้ใช้บริการจำนวนมาก ดังนั้น การมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 3 แห่งใน

ตำบล เป็นผลดีต่อประชาชนทั้งที่มีสัญชาติไทยและไม่มีสัญชาติไทย สามารถใช้บริการได้
อย่างทั่วถึง

4.4.4 ลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในงานวิจัยคือ “บุคคลผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ” ก่อนอื่นจะต้องทราบว่า
บุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในพื้นที่ ไม่ได้มีเพียงบุคคลผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิเท่านั้น แต่
ยังมี “แรงงานต่างด้าว” ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ด้วย โดยแรงงานต่างด้าวนั้น ไม่ได้เป็นบุคคลที่
เข้ามาขายแรงงานในประเทศเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพ แต่เป็นบุคคลที่เข้ามาสมัครกับ
บุคคลที่มีสัญชาติไทย โดยจำเป็นต้องขึ้นทะเบียนเป็นแรงงานต่างด้าว เพื่อให้สามารถอยู่
ภายในประเทศไทยได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย และยังมีบุคคลที่หนีเข้าเมืองอย่างผิด
กฎหมายโดยไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นแรงงานต่างด้าว แต่สามารถอยู่ในประเทศได้เนื่องจากมี
ครอบครัวอยู่กับบุคคลที่มีสัญชาติไทย และรู้จักกับด่านตรวจคนเข้าเมืองที่อยู่ในหมู่บ้าน
โดยคนทุกกลุ่มที่กล่าวถึงรวมถึงบุคคลที่มีสัญชาติไทย ต่างต้องการการบริการทางด้าน
สาธารณสุขเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ทำให้การบริการทางด้านสาธารณสุขนั้นเป็นสิ่งจำเป็น
สำหรับทุกคน

“บุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ” เป็นบุคคลที่กำหนดขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรีในวันที่
23 มีนาคม 2553 เรื่อง “การให้สิทธิ (คืนสิทธิ) ขึ้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขกับบุคคลที่มี
ปัญหาสถานะและสิทธิ” ซึ่งประกอบด้วย 3 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มแรกเป็นบุคคลที่
คณะรัฐมนตรีมีมติรับรองสถานะให้อาศัยอยู่ถาวรอันได้แก่คนเข้าเมืองโดยชอบและคน
ต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบ (บัตรประต้วขึ้นต้นด้วยเลข 3, 4, 5, 8) กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มบุคคล
ผู้ได้รับการผ่อนผันให้อยู่ชั่วคราวเพื่อรอกระบวนการแก้ปัญหาและพิสูจน์สัญชาติ (บัตร
ประต้วขึ้นต้นด้วยเลข 6, 7) และกลุ่มที่สามเป็นบุคคลผู้ไม่มีสถานะทางทะเบียนเฉพาะ 3
กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเด็กนักเรียนในสถานศึกษา กลุ่มคนไร้รากเหง้า และกลุ่มคนที่ทำ
ประโยชน์ให้กับประเทศชาติ (บัตรประต้วขึ้นต้นด้วยเลข 0) (กระทรวงสาธารณสุข, 2555 :
2-3)

ผู้มีปัญหาสถานและสิทธิในพื้นที่ได้มาอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานาน ซึ่งอาชีพของ
ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร โดยส่วนใหญ่ที่ทำ
อาชีพเกษตรกรจะมีบ้านอยู่ในหมู่บ้านเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป แต่ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่
ตามพื้นที่ที่ตนได้ทำการเกษตร เพราะการเดินทางที่ลำบาก ยิ่งไกลจากบ้านเท่าไรก็
จะต้องนอนเฝ้าสวน ไร่ นา ไม่เช่นนั้นจะต้องเสียเวลาเดินทางเป็นเวลานาน โดยวันหยุด
ทำงาน คือ “วันพระ” ซึ่งมีลักษณะเป็นธรรมเนียมปฏิบัติเช่นเดียวกันประเทศลาว ดังนั้น
การเข้าไปในพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลจะต้องดูวัน เวลา เป็นอย่างดี

4.5 ข้อจำกัดในการลงพื้นที่

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในพื้นที่อำเภอคำชะอี จังหวัดเลย ก่อนอื่นเราต้องทราบถึงข้อจำกัดในการ
ลงพื้นที่ คือ ข้อจำกัดในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ข้อจำกัดในด้านเวลา และข้อจำกัดในลักษณะของ
พื้นที่

4.5.1 ข้อจำกัดในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย

การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็น “ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ” โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่ม
ที่อาศัยอยู่ปะปนกับบุคคลทั่วไปหรือบุคคลที่มีสัญชาติไทย ซึ่งกลุ่มที่ไม่มีสัญชาติไทยนั้น
ไม่ได้มีเพียงกลุ่มผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิเท่านั้น แต่ในกลุ่มไม่มีสัญชาติไทยยังมีกลุ่ม
“แรงงานต่างด้าว” อาศัยอยู่พื้นที่อีกจำนวนมาก ดังนั้น ในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายจึงทำได้ยาก
โดยผู้วิจัยต้องเข้าไปสอบถามจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และผู้ใหญ่บ้าน โดย
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและผู้ใหญ่บ้านบางแห่งไม่ทราบว่าบุคคลผู้มีปัญหาสถานะ
และสิทธิและแรงงานต่างด้าวมีความแตกต่างกัน ซึ่งจะแนะนำให้ผู้วิจัยไปสัมภาษณ์ และเมื่อ
ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์กลับทำให้ทราบว่าบุคคลที่เข้าไปสัมภาษณ์เป็นแรงงานต่างด้าว และ
แรงงานต่างด้าวดังกล่าวนั้นก็มีปัญหาในการเข้าไปเข้าไปใช้การให้บริการทางด้านสาธารณสุข
เช่นกัน เช่น แรงงานต่างด้าวที่บัตรแรงงานหมดอายุ ก็ทำให้ไม่สามารถทำบัตรประกันสุขภาพ
ได้ (บัตรประกันสุขภาพของแรงงานต่างด้าว มีราคา 1,900 บาท/ปี) และเมื่อไปรักษาที่

โรงพยาบาลก็ต้องเสียค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากลำบากในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย เพราะผู้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยบางคนต่างคิดว่าบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยต่างต้องการความช่วยเหลือทางด้านสาธารณสุข เพราะเป็นสิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีวิตที่สำคัญอย่างหนึ่ง เมื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายนั้นมีความยากลำบาก เพราะผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลที่มีปัญหาสถานะสถานะและสิทธินั้นไม่มีความแน่ชัด ทำให้ผู้วิจัยเข้าถึง “แรงงานต่างด้าว” เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้มีการติดต่อไปยังศูนย์ประสานงานประชาคมจังหวัดเลย โดยศูนย์ประสานงานประชาคมจังหวัดเลยเป็นหน่วยงานหลักที่เข้าไปช่วยเหลือบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย ทั้งบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิและกลุ่มแรงงานต่างด้าว ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ โดยคุณวีระพล เจริญธรรม เป็นผู้ดูแลและศูนย์ประสานงานประชาสังคมจังหวัดเลย โดยเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือติดต่อไปยังผู้ใหญ่บ้านบ้านนาข่า (บ้านนาข่าเป็นหมู่บ้านชายแดนระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจะมีบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยอาศัยอยู่กันมากกว่าในหมู่บ้านอื่น และเป็นสถานที่ประชุมหรือรวมตัวเกี่ยวกับกิจกรรมของบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย) และองค์การบริหารส่วนตำบลปากหมัน ในการเข้าไปขอสัมภาษณ์บุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ

โดยการนัดรวมตัวเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2556 และผู้ที่เข้าร่วมประชุมเพื่อให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เป็นบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งมีทั้งบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิและบุคคลที่เป็นแรงงานต่างด้าว โดยบุคคลมีปัญหามาและสิทธิที่เข้าร่วมการประชุมจำนวน 60 คน และแรงงานต่างด้าวจำนวน 58 คน โดยผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมรายชื่อทั้งสองกลุ่มเพื่อที่จะได้เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการศึกษาประเด็นอื่นต่อไป หลังจากเก็บรวบรวมรายชื่อผู้ที่เข้าร่วมประชุมทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยและผู้ร่วมดำเนินงาน (ศูนย์ประสานงานประชาสังคมจังหวัดเลย และผู้ประสานงานในพื้นที่) ได้ขอสัมภาษณ์บุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิโดยการสนทนากลุ่ม เนื่องจากถ้าสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลจะทำให้เป็นการรบกวนเวลาของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยการสนทนากลุ่มนั้นการใช้การสมัครใจของผู้เข้าร่วมประชุมที่เป็นกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ โดยมีผู้สมัครใจในการทำสนทนากลุ่มจำนวน 30 คน โดย

ไม่ได้ทำการระบุชื่อว่าเป็นใครบ้าง แต่เป็นบุคคลที่มาจากจำนวน 60 คน ของบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ

โดยผู้ดำเนินรายการ คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในศูนย์ประสานงานประชาคมจังหวัดเลย โดยจะมีการถามประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยได้กำหนดมาและให้บุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิผู้ร่วมสนทนากลุ่มแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ

ในการสนทนากลุ่มกับบุคคลที่มีปัญหาสถานะสิทธิ จะมีการตั้งประเด็นคำถามที่มีลักษณะที่เข้าใจง่ายมาใช้เป็นการตั้งคำถาม เป็นทั้งภาษาอีสานและภาษากลาง (คนเหล่านี้ฟังทั้งภาษาอีสานและภาษากลางเข้าใจ แต่จะตอบเป็นภาษาอีสาน) เนื่องจากบุคคลดังกล่าวส่วนใหญ่จะระดับการศึกษาที่ต่ำ และประกอบอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากมีการจำกัดในสิทธิต่างๆ ในหลายด้าน ประกอบทั้งการเดินทางออกนอกพื้นที่ที่มีความลำบาก ทำให้ลักษณะคำถามเป็นคำถามที่เข้าใจง่าย และเป็นคำถามที่ถามโดยรวม โดยจะมีการพูดคุยถึงการเข้ามาของบุคคลเหล่านี้ว่ามีสาเหตุอะไร เพราะเหตุใดจึงเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย เมื่อเจ็บป่วยโดยส่วนใหญ่ได้มีการเข้าไปรักษาที่ใด การให้บริการในการให้บริการเป็นเช่นไร ฯลฯ

โดยจะมีผู้ดำเนินรายการ คือ บุคคลที่ช่วยเหลือการทำงานของศูนย์ประสานงานประชาคมจังหวัดเลย เป็นผู้ดำเนินรายการในการถามบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ จากประเด็นต่างๆข้างต้น โดยผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจในเรื่องของคำถามดังกล่าวเสียก่อน ว่างานวิจัยนี้ต้องการทราบถึงการเข้าถึงในด้านสาธารณสุขของบุคคลผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ ว่าพวกเขาเหล่านั้นทราบถึงสิทธิของตนและสามารถใช้สิทธิของตนอย่างไรบ้าง โดยจะมีผู้นำที่ได้ติดต่อเข้าไป คือ ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อดีตสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดประจำอำเภอด่านซ้าย และผู้ประสานงานประชาคมจังหวัดเลย เป็นผู้ที่จะซักถามเพิ่มเติม และตัวผู้วิจัยเองก็ได้ทำการจดบันทึกเพิ่มเติมและทำการบันทึกภาพการจัดทำสนทนากลุ่ม โดยจะมีการถามประเด็นต่างๆ ข้างต้น และบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิจะเป็นผู้ตอบ โดยจะมีการตอบแล้วแต่ความสมัครใจ และจะมีการถามซ้ำเพื่อให้บุคคลที่มีความเห็นต่างทำการตอบ

ในการจัดทำสนทนากลุ่มใช้เวลาประมาณ 30 นาที แต่จะมีการดำเนินงานก่อนหน้านั้นอีกประมาณ 1 ชั่วโมง 30 นาที ในการตรวจสอบข้อมูลของผู้ที่เข้าร่วมประชุมจากบัตรประจำตัวบุคคลหรือหลักฐานอื่นๆ ที่สามารถยืนยันว่าบุคคลดังกล่าวเป็นกลุ่มผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิหรือกลุ่มของแรงงานต่างด้าว โดยทางศูนย์ประสานงานประชาคมจังหวัดเลยจะพูดคุยกับบุคคลเหล่านั้นว่า ทางผู้วิจัยต้องการข้อมูลเกี่ยวกับอะไร เพื่อให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการทำสนทนากลุ่ม

ถึงแม้จะมีการทำความเข้าใจก่อนแล้ว ก็ยังเกิดปัญหาจากความไม่เข้าใจของผู้สมัครใจในการทำสนทนากลุ่ม เนื่องจากมีบุคคลที่เป็นแรงงานต่างด้าวที่มีปัญหาในการเข้าถึงบริการทางด้านสาธารณสุขมาเข้าร่วมเป็นผู้ตอบคำถามในการจัดทำสนทนากลุ่มด้วย เพราะกลุ่มแรงงานต่างด้าวจะประสบปัญหาในการเข้าใช้บริการทางด้านสาธารณสุขที่โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชด่านซ้าย โดยที่พวกเขาเหล่านั้นจะต้องเสียค่าบริการในการรักษาพยาบาล เนื่องจากไม่มีสิทธิในการรักษาฟรีเช่นเดียวกับบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ (จะต้องกล่าวถึงบัตรประกันสุขภาพ 1,900 บาท ที่บางคนไม่สามารถทำได้ เนื่องจากไม่ได้ต่ออายุบัตรแรงงานต่างด้าว) ซึ่งบางคนก็ขอให้ทางโรงพยาบาลลดค่าใช้จ่ายให้ เช่น จาก 1,000 บาท ของจ่ายเพียง 500 บาท เป็นต้น ซึ่งทางโรงพยาบาลก็เห็นใจและทราบถึงปัญหาเกี่ยวกับรายได้ของคนกลุ่มนี้ก็ได้ทำการลดค่าใช้จ่ายให้ และผลดังกล่าวก็ตกแก่ทางโรงพยาบาลที่จะต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดจากกรณีดังกล่าว เช่นเดียวกับกับเหตุผลที่ทำให้เกิดเงิน โยบายคืนสิทธิ (ให้สิทธิ) แก่บุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิด้านสาธารณสุขขึ้นมา เพื่อจะได้ลดภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการให้บริการกับบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ แต่กลุ่มแรงงานต่างด้าวดังกล่าวก็ยังเป็นปัญหาที่ยังคงหลงเหลืออยู่

4.5.2 ข้อจำกัดในด้านเวลา

ข้อจำกัดในด้านเวลาของการลงพื้นที่เก็บข้อมูล การลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์บุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิมีข้อจำกัด เนื่องจากบุคคลเหล่านี้มีการทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยจะออกไปทำงานแต่เช้ามีด และกลับบ้านในเวลาค่ำ ซึ่งไม่สะดวกในการเข้าถึงเพื่อทำการ

สัมภาษณ์ เพราะหลังจากที่บุคคลผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิกลับมาบ้านในตอนเย็นก็ต้องมาทำงานบ้านต่างๆ และประกอบอาหาร ซึ่งเป็นเวลาส่วนตัวของครอบครัว ทำให้ในช่วงแรกของการลงพื้นที่ผู้วิจัยไม่ได้รับข้อมูลการสัมภาษณ์เลย แต่ผู้วิจัยได้ทราบถึงวิถีชีวิตของคนกลุ่มนี้มากขึ้น ทำให้ทราบว่าวันหยุดของคนกลุ่มนี้คือวันพระ ซึ่งตรงกับ 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ ของทุกเดือน ดังนั้น ข้อจำกัดในการเก็บข้อมูลจึงมีมาก เพราะผู้วิจัยสามารถเข้าถึงบุคคลเหล่านี้ได้เพียงเดือนละประมาณ 4 วัน เท่านั้น ดังนั้น การสนทนากลุ่มจึงเป็นวิธีการที่สามารถเข้าถึงบุคคลกลุ่มนี้ได้ง่าย เนื่องจากบุคคลกลุ่มนี้มีการรวมตัวการทำกิจกรรมกันอย่างสม่ำเสมอทำให้สามารถนัดรวมตัวกันได้ง่ายในวันพระ และถ้าไม่มีการจัดทำสนทนากลุ่มก็ทำให้ผู้วิจัยเข้าถึงบุคคลเหล่านี้ได้ยาก เนื่องจากบุคคลเหล่านี้อาศัยอยู่ในพื้นที่ปะปนกับคนไทยทั่วไปและแรงงานต่างด้าว ทำให้การเข้าถึงยากลำบาก ประกอบกับมีวันหยุดเฉพาะวันพระเท่านั้น ดังนั้น การทำสนทนากลุ่มจึงเป็นวิธีที่สะดวกในการเก็บข้อมูลมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับการสัมภาษณ์โดยตรง

4.5.3 ข้อจำกัดในลักษณะของพื้นที่

พื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอด่านซ้ายมีลักษณะเป็นภูเขา ที่มีความลาดชันและมีความยากลำบากในการเดินทาง และบริเวณที่ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิอาศัยนั้นจะอยู่บริเวณชายแดนของประเทศไทย เช่น บ้านนาข่า ตำบลปากหมัน เป็นพื้นที่ที่บุคคลผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิอาศัยอยู่รวมกันอย่างหนาแน่น เนื่องจากพื้นที่เป็นชายแดนที่มีแม่น้ำเหืองกั้น ซึ่งขนาดความกว้างของแม่น้ำเหืองนั้นประมาณ 2 เมตร สามารถไปมาหาสู่กันได้สะดวก จึงทำให้มีบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิอาศัยอยู่กันเป็นจำนวนมาก

ข้อจำกัดในการลงพื้นที่นั้น เป็นข้อจำกัดในลักษณะการเดินทางเข้าไปเก็บข้อมูล เพราะแต่ละหมู่บ้านที่มีบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ และบุคคลที่อาศัยอยู่ในลักษณะแรงงานต่างด้าว (ที่ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล) อาศัยอยู่มีลักษณะห่างไกลกัน ทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าไปในพื้นที่ได้เพียงครั้ง 2-3 หมู่บ้านเท่านั้น ประกอบกับการที่เข้าไปในพื้นที่แต่ไม่พบบุคคลดังกล่าว จึงทำให้ต้องลงพื้นที่ซ้ำและใช้เวลานานเพื่อตามหาบุคคลเหล่านั้น

เพราะบุคคลดังกล่าวต่างมีอาชีพเกษตรกร และจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในไร่-ในสวน ซึ่งจะมีวันหยุดเฉพาะวันพระเท่านั้น

ในส่วนบทที่ 4 จะเป็นการกล่าวถึงความเป็นมา สาเหตุของบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ ลักษณะภูมิประเทศ บริบทต่างๆ ในพื้นที่ รวมไปถึงข้อจำกัดในด้านต่างๆ ในการเข้าถึงบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิในอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ที่เป็นปัจจัยส่วนหนึ่งต่อการให้บริการทางด้านสาธารณสุขซึ่งส่งผลให้การเข้าถึงทางด้านสาธารณสุขระหว่างโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชด่านซ้ายมีความแตกต่างกันซึ่งจะกล่าวในบทต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved